

Områdeplan Helse og velferd 2023 – 2027, Rakkestad kommune

Saksnr. 23/156

Journalnr. 11833/23

Arkiv G00

Dato: 08.06.2023

Vedtatt i kommunestyret den 8.6.2023, sak 26/23

Innhold

Innledning	3
Status og utviklingstrekk	4
Sosioøkonomiske forhold	5
Helseprofil	6
Demografisk status og utvikling	7
Kommunale tjenester versus spesialisthelsetjenesten	8
Økonomiske og ressursmessige forhold	8
Retning / prinsipper	9
Spissede tjenester	9
Bærekraftige valg	9
Fokus mot god livskvalitet og mestring i hverdagen	10
Verdigrunnlag	11
Mål og strategier	11
Helse og velferd i Rakkestad kommune i 2034	13

Innledning

Rakkestad kommune sin planstrategi for 2019 – 2023 definerer et nytt plansystem.

Helse- og velferdsplanen er en av fire områdeplaner som ligger under kommuneplanens samfunnsdel i planhierarkiet. Kommuneområdene velferd og levekår og helse og mestring har utarbeidet helse- og velferdsplanen i fellesskap.

Den har som formål å peke retninger og konkretisere sentrale myndigheters og kommunestyrets prioriteringer og føringer for endring, utvikling og utbygging av kommunens oppgaver og virksomhet.

Fra kommuneplanens samfunnsdel gjentas at framtiden vil by på utfordringer som ingen kjenner rekkevidden av i dag.

Samfunnet endrer seg.

Overordnet er kommuneplanens samfunnsdel det viktigste redskap og rettesnor for prioriteringer og utvikling av Rakkestadsamfunnet.

Helse- og velferdsplanen skal – i likhet med de øvrige områdeplanene – mer konkret gi strategier, retninger og endog tiltak for gjennomføring av formålserklæringene på kommuneplannivå.

Den er som sådan et viktig styringsinstrument for driftsområdene, virksomhetsstyringen og underliggende planverk.

Områdeplanen er framfor alt et strategisk verktøy:

- Helse- og velferdsplanen skal understøtte og bygge opp under at Rakkestad kommune skal være en attraktiv, innovativ, og bærekraftig kommune, som er trygg og inkluderende.
- Helse- og velferdsplanen skal sikre riktige helse- og velferdstjenester til innbyggerne i Rakkestad kommune.
- Helse- og velferdsplanen skal legge til rette for at satsninger og dreininger av tjenestetilbudet bygger på strategiske og langsiktige prioriteringer og beslutninger.

Rakkestad kommune definerer disse prioriteringsområdene for helse- og velferdsplan 2023 – 2027:

- 1 – Inkludering og fellesskap.
- 2 – Barn og unge.
- 3 – Livskvalitet og mestring.
- 4 – Bærekraft.

Status og utviklingstrekk

Rakkestad kommune leverer i dag et bredt spekter av tjenester på tvers av kommuneområdene helse og omsorg og velferd og levekår. Samhandling mellom kommuneområdene foregår på forskjellige plan i organisasjonen der det er til gunst for tjenestene, tjeneste- og kvalitetsutvikling og for enkeltbrukere.

På lik linje med øvrige kommuner i Norge, skal Rakkestad kommune møte en fremtid hvor fagutvikling i de forskjellige tjenesteområdene vil legge til rette for flere tilbud av forebyggende og behandlende karakter.

Med en aldrende befolkning, mindre tilgang til ressurser og ønske og behov om fagutvikling i tjenesteområdene må prioriteringer foretas. Handlingsrommet som må etableres for å møte utfordringene mot 2034 er betydelige, noe som kommer til å utfordre den tradisjonelle måten å organisere, utvikle og tildele tjenestene på.

Utfordringsbildet skal møtes av gode og etablerte fagmiljøer med dedikerte medarbeidere og ledere, som sammen vil legge til rette for at nødvendige prioriteringer kan gjøres og blir gjennomført.

Helse- og velfersplanen løfter fram noen temaer som belyser dette utfordringsbildet og som skaper rammer og premisser for prioriteringer, mål og strategier.

Banken

Sosioøkonomiske forhold

Enkelte forhold påvirker i særlig grad både helse og levekår blant innbyggerne

Et sentralt mål for den norske staten er høy sysselsetting.

På individnivå er arbeid med på å sikre velstand og gode levekår. Det gir uavhengighet og selvstendighet, forhindrer fattigdom og er dessuten en viktig sosial arena. Forskning viser at barn i lavinntektsfamilier har dårligere levekår enn andre barn. Samtidig er det en stor sammenheng mellom utdanning og sysselsetting. Personer med fullført utdanning utover grunnskole har langt høyere sysselsettingsgrad enn de som har grunnskole som høyeste fullførte utdanning. Forskning dokumenterer at lavinntekt og de ulike trygdeytelsene overføres mellom generasjoner. Det er et ønske om å hindre disse generasjonsoverføringene.

Rakkestad kommune har en relativt lav sysselsettingsgrad, noe som blant annet følger av en langt høyere andel uføretrygdete i kommunen sammenlignet med landsgjennomsnittet.

Flere ungdommer enn i resten av landet fullfører ikke videregående skole.

Det generelle utdanningsnivået i kommunen har økt de siste årene, men andelen med høyere utdanning har vokst enda mer i resten av landet.

Rakkestad kommune ligger fortsatt vesentlig bak resten av landet på denne indikatoren.

I et stadig mer kompetansekrevende arbeidsmarked og hvor det fortsatt er stort frafall fra videregående opplæring og en høy andel innbyggere med lav utdanning i kommunen, vil utenforskapet kunne øke ytterligere.

Rakkestad kommune har videre en langt høyere andel fosterhjemsplasserte barn og barn med andre barnevernstiltak enn en gjennomsnittskommune.

En stor andel av de familiene barnevernet kommer i kontakt med har levekårsutfordringer.

Andebo bofellesskap

Helseprofil

Helseprofilen til innbyggere i Rakkestad kommune viser noen områder med utfordringer, utfordringer som i stor grad er de samme i østlandskommunene for øvrig.

Rakkestad kommunes innbyggere har en lavere forventet levealder enn i landet ellers. Særlig gjelder det for menn. Folkehelseprofilen viser at det er en større andel kvinner som røyker i kommunen sammenlignet med landet for øvrig.

En rapport fra Folkehelseinstituttet viser at foreldres inntekt og utdanning henger sammen med forhold som overvekt, fysisk aktivitet, kosthold, bruk av tobakk og rusmidler. Blant ungdom er det flere som har overvekt og fedme i Rakkestad kommune enn landsgjennomsnittet. Ung data-undersøkelsen viser også at Rakkestad-ungdommen er mindre fornøyd med sin egen helse enn landsnivået. Også andelen som tror de vil få et godt og lykkelig liv er lavere enn landsgjennomsnittet.

Av siste Ung data-undersøkelse går det fram at Rakkestad-ungdommen i like stor grad som landet ellers er med i organisert fritid, men at andelen som er med i en idrettsklubb er lavere enn i landet.

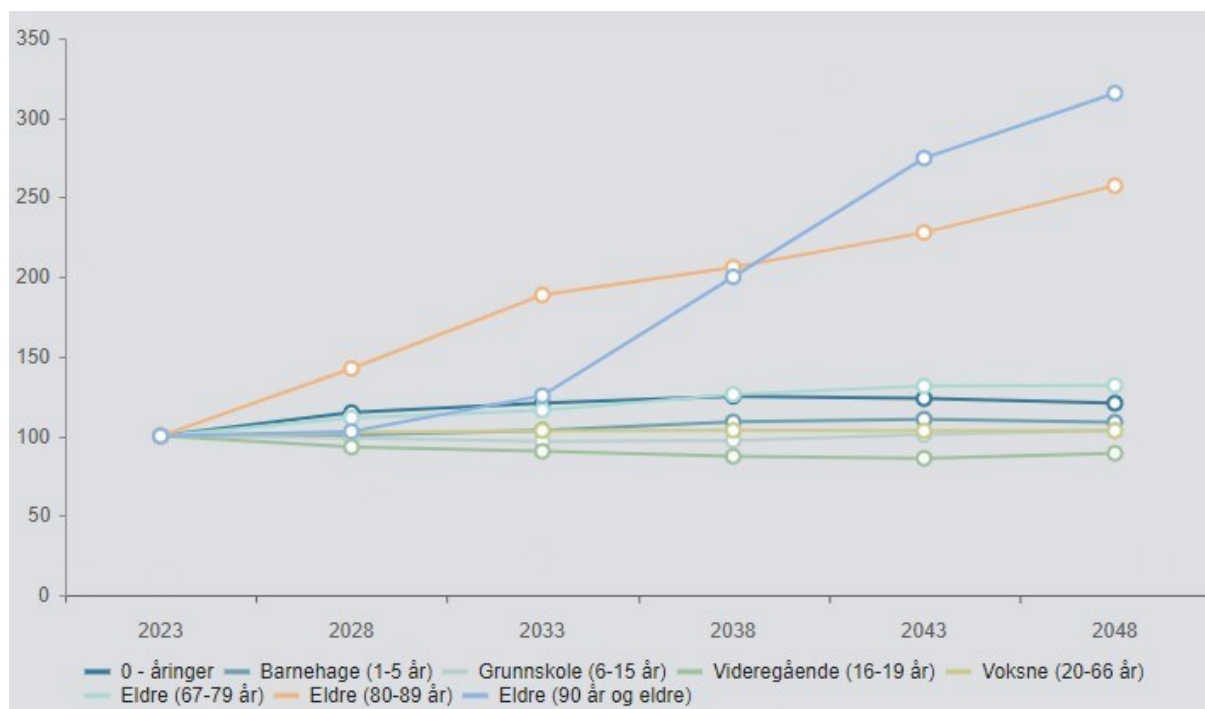
Rakkestad-ungdommen bruker mer tid på sosiale medier sammenlignet med resten av landet.

Ungdom i aktivitet og samspill

Demografisk status og utvikling

Etter en periode med flat utvikling – og til og med en liten nedgang i den eldste delen av befolkningen – vil økningen i befolkningen i Rakkestad kommune fram mot 2034 i vesentlig grad være i aldersgruppen 80-89 år.

Kilde: framsikt.no

Mot 2030 vil andelen personer med demenssykdom øke til 2,8 %, mot dagens 2,1 % (kilde: demenskartet.no).

Utviklingen fra de siste årene hvor samfunnet og tjenestene har måttet tilpasse seg personer med demenssykdom i langsomt økende grad vil fortsette i årene som kommer.

Antall plasser i sykehjem og omsorgsboliger har gradvis blitt beslaglagt av personer med demenssykdom. Denne trenden som også vil fortsette videre.

I takt med en økende aldrende befolkning, fokus på å bo hjemme lengst mulig og en enda sterkere forskyvning av oppgaver fra spesialisthelsetjenesten, er det å forvente at behovet for korttidsopphold i kommunal regi vil øke.

Rakkestad kommune har i lang tid hatt en høy andel innbyggere med diagnosen psykisk utviklingshemming.

Det skyldes i stor grad historiske forhold med institusjoner for personer med psykisk utviklingshemming i og i nærheten av kommunen.

Med HVPU-reformen ble ansvaret for disse menneskene overført fra fylkeskommunen til kommunene, institusjonene nedlagt og mange av beboerne valgte å bosette seg i den tidligere institusjonskommunen.

I dag har Rakkestad kommune en andel psykisk utviklingshemmede som er 2,2 ganger høyere enn i en gjennomsnittskommune relativt sett.

Psykiske helseplager er en stor helseutfordring, både i Norge og i Rakkestad kommune. Slike helseutfordringer forekommer i alle aldersgrupper og hos personer med forskjellig bakgrunn.

Like fullt registreres det en økning av psykiske helseplager særlig hos barn og unge, viser tall fra Folkehelseinstituttet.

Det fører til redusert livskvalitet for den enkelte, men også for familie, pårørende og omgivelser.

Kommunale tjenester versus spesialisthelsetjenesten

Godt over 10 år etter samhandlingsreformen oppleves framdeles en forskyvning av oppgaver fra spesialisthelsetjenesten til kommunene.

Det skjer gradvis og er blitt en del av ordinært virke i kommunehelsetjenesten.

I takt med en aldrende befolkning, med fortsatt utvikling i tilbud i spesialisthelsetjenesten og med opprettelsen av helsehus i de større kommunene forventes en ytterligere forskyvning av oppgaver fra spesialisthelsetjenesten til kommunene.

For pasienter med somatiske lidelser er kommunene relativt godt rustet til å møte denne fortsatte oppgaveglidningen.

Når det gjelder psykiske lidelser, inkludert barn og unge med psykiske lidelser, har kommuner og spesialisthelsetjenesten fortsatt en lang vei å gå for å finne den formen som imøtekommer samhandlingsreformens intensjoner.

Behovet for korttidsopphold vil øke i omfang. Det må imøtekommes. Samtidig er det nødvendig at tjenester som i dag gis i institusjon, i framtiden vil ytes i hjemmet til kommunens innbyggere. Det skaper rom for nye tilbud og tjenester innenfor eksisterende rammer på institusjon.

Økonomiske og ressursmessige forhold

Over tid utvikles en norm for tildeling av tjenester, basert på faglige vurderinger, lovverk og forskrifter, økonomiske og ressursmessige rammer og kultur.

Den demografiske utviklingen utfordrer allerede i 2023 – og i økende grad fram mot 2034 – bærekraften i samfunnet generelt og for Rakkestad kommune spesielt.

NOU 2023 : 4 – Personellet i en bærekraftig helse- og omsorgstjeneste – beskriver et ytterligere utfordringsbilde, men da rettet mot problemstillinger som samfunnet møter med tanke på ressurstilgangen på helsepersonell. Det gjelder helsepersonell på fagnivå – eksempelvis antall sykepleiere – og helsepersonell som helhet.

Retning / prinsipper

Bildet som er skissert peker på noen av utfordringene som Rakkestad kommune møter i årene som kommer.

Å møte slike problemstillinger vil kreve omstillingsevne, kreativitet, engasjement og evne til samhandling, samt forståelse av nødvendigheten for at prioriteringer gjøres og at tjenestene tilpasser seg det nye terrenget, på tvers av innbyggere, folkevalgte og ansatte.

Spissede tjenester

Ressurstilgangen til fagpersonell spisser seg allerede til. Bildet vil forsterkes i årene framover.

Internt i Rakkestad kommune – men også med hensyn til overordnet bærekraft – må tjenestene dreie seg mot en spissing av oppgaver.

Det betyr at det bør arbeides bevisst mot å rekruttere nok, men færrest mulig personell med en gitt kompetanse.

Organisering av tilbudene – og tjenestene hver for seg – vil bli utfordret på å gjøre tilpasninger for å møte framtiden.

Bærekraftige valg

Å møte økningen i demografiske grupper som per 2023 mottar tjenester, kan ikke bli møtt med samme type og grad av tjenester i framtiden.

Tjenestene må – på overordnet og koordinert nivå og på enhetsnivå – søke løsninger som bidrar til at samfunnet får mest igjen for ressursinnsatsen.

Det vil utfordre satte normer og forståelsen av hva som er rett og riktig tjenestenivå.

En av hovedintensjonene med samhandlingsreformen er at kommunene må tar større ansvar for å forebygge mer – slik at det senere er nødvendig å reparere mindre.

I det ligger det en bærekraft som kommunen må utløse.

Det er god bærekraft i å investere i barn og unges helse.

Forebygging og tidlig innsats vil kunne redusere behov for tjenester i framtiden, og samtidig gi god livskvalitet for innbyggerne.

Fokus mot god livskvalitet og mestring i hverdagen

Mestring i hverdagen og god livskvalitet er hovedingredienser for et godt liv.

Innbyggere med god livskvalitet og som mestrer egen hverdag, vil trenge tjenester på et senere tidspunkt i forhold til innbyggere med mindre livskvalitet og redusert evne til å mestre egen hverdag.

Tjenestene skal ytterligere bidra der det er behov for å sikre at innbyggerne erfarer god livskvalitet og mestrer egen hverdag.

Et ytterligere slikt fokus vil kreve en dreining og prioritering av tjenester og innhold av tjenestene.

Med innsats på forebygging og tidlig innsats skal tjenestene bidra til innbyggere som er mer aktive både i eget liv og i samfunnsliv.

Det resulterer i at flere kan mestre egen hverdag i større grad – hvor tidlig innsats og forebyggende arbeid vil være sentrale prioriteringer.

For at alle som har behov for bistand skal få oppleve god livskvalitet og mestring, må ressurser og tjenester fordeles hensiktsmessig og riktig fra et helhetsperspektiv.

Det vil kunne utfordre hensynet til enkeltbrukere og enkeltgrupper.

Høstbilde ved Sandbekk mølle

Verdigrunnlag

Verdigrunnlaget til Rakkestad kommune ligger fast og til grunn for helse- og velferdsplanen. Den bygger sin virksomhet på visjonen om mangfold og samhold.

Rakkestad kommune som arbeidsgiver har åpenhet, tydelighet, engasjement og respekt som grunnpilarer i sin organisasjon og videre i møtet med brukere, innbyggere og omgivelser for øvrig.

Disse grunnleggende verdiene skal prege kommunes virksomhet – innad, utad og på alle nivåer. Fokus på de grunnleggende verdiene i kommunes virksomhet er viktig for å oppnå et arbeidsmiljø og en organisasjonskultur som er preget av trivsel, trygghet, motivasjon og stolthet.

Spesielt i tider som vil preges av omstilling og endring er det viktig at verdigrunnlaget ligger fast som et bærende fundament.

Mål og strategier

For å møte det skisserte utfordringsbildet og behovet for dreining og endring av tjenester, vil det i økende grad presses fram et behov for å prioritere blant tilgjengelige ressurser.

For å gi kommunedirektøren og kommuneområdene retningslinjer i prioriteringsarbeidet, er det utarbeidet overordnede målsettinger og strategier.

Disse bygger på prioriteringsområdene som er nevnt i innledningen.

Målene og strategiene skal fungere som rettesnorer for utviklingen av tjenestene de kommende årene.

Kommuneområdenes virksomhetsplaner skal bygge videre på målene og strategiene fra helse- og velferdsplanen.

Slik vil vi ha det	Slik gjør vi det
Tjenestene i helse og velferd jobber målrettet mot at innbyggere er inkludert og utgjør en del av fellesskapet 1 UTRYDDE FATTIGDOM 8 ANSTENDIG ARBEID OG ØKONOMISK VEKST 	• Tjenestene er pådrivere for samarbeid med frivillighet. • Tjenestene legger til rette for frivillig arbeid på nye arenaer. • Rakkestad kommune skal legge til rette for arenaer for å oppleve sosial tilhørighet i samarbeid med frivillige. • Tjenestene jobber aktivt for å bli forstått og opplevd som en helhet framfor fragmenterte tjenester.
Tjenestene i helse og velferd vier barn og unge spesiell oppmerksomhet med fokus mot inkludering, god helse og forebyggende arbeid 3 GOD HELSE OG LIVSKVALITET 10 MINDRE ULIKHET 	• Tjenestene er tilgjengelige for barn og unge der barn og unge er. • Det utarbeides et planverk for samarbeid med lag og foreninger. • Tjenestene fokuserer på tidlig innsats. • Eksisterende samarbeid mellom helse og mestring, velferd og levekår og oppvekst videreutvikles der det er nødvendig for å ivareta barn og unges helse og for å ruste de unge best mulig for livet som voksen.
Tjenestene i helse og velferd retter fokuset mot god livskvalitet og mestring i hverdagen 3 GOD HELSE OG LIVSKVALITET 17 SAMARBEID FOR Å NÅ MÅLENE 	• Tjenestene retter fokuset mot egenmestring. • Rett tiltak settes inn til rett tid med rett varighet. • Tjenester oppleves som helhetlige og koordinerte. • Innbyggeren er i fokus ved at tjenestene retter fokus mot «hva er viktig for deg?» • Tjenestene jobber aktivt med digitalisering og teknologiske hjelpemidler for å sikre at personellmessige ressurser kan allokeres der det er nødvendig.
Tjenestene i helse og velferd prioriterer med hensyn til helhet og bærekraft på kort og lengre sikt 11 BÆREKRAFTIGE BYER OG LOKALSAMFUNN 	• Kommuneområdene prioriterer på tvers. • Forebyggende tiltak prioriteres. • Organisering av tjenestene vurderes med tanke på mest effektiv ressursutnyttelse. • Organiseringen av tjenestene har gjennomgående fokus på at hensyn til økonomi og ressursbruk ivaretas i et helhetsbilde framfor i det enkelte tjenesteområde. • Tildeling av tjenester og ivaretagelse av brukere skjer lavest mulig i omsorgstrappen. • Tjenester gis med tidsavgrenset varighet og skal evalueres.

Helse og velferd i Rakkestad kommune i 2034

Som i 2023 skal Rakkestad kommune møte behovet til kommunens innbyggere i 2034.

I perioden fram dit, har tjenestene ytterligere rettet fokuset mot forebyggende arbeid og tidlig innsats for alle alderstrinn.

Gjennom gode prosesser med faginstanser, administrasjon og ledelse, folkevalgt styringsnivå og gjennom innbyggerinvolvering er det utviklet en aksept for at tjenestene pr. 2023 har måtte dreie seg og gradvis måttet endre form og innhold.

Det for å kunne frigjøre nødvendig kapasitet for de brukergruppene som øker.

Rakkestad kommune er neppe framover posisjonert til å absorbere utvidelser av og nye oppgaver på den tradisjonelle måten – å sette inn nye ressurser tilsvarende den tilveksten av aktivitet som kommer.

Ved hjelp av satsning på ikke minst digitalisering og teknologi er avsatte ressurser i helse og velferd tilgjengelig for kommunens innbyggere som krever dette.

Rakkestad kommune har benyttet årene fra 2023 mot 2034 aktivt for å spisse tjenestene slik at antall fagpersoner som kreves – både nasjonale og lokale forutsetninger tatt i betraktning – er mer bærekraftig i forhold til tilgjengelighet.

Det har videreutviklet de gode fagmiljøene.

Rakkestad kommune vil framdeles oppleve at deler av tjenestene er sårbare og avhengige av enkeltpersoner.

For å redusere sårbarheten har oppmerksomheten på samhandling blitt styrket. Det er etablert nettverk som gjør at sårbare tjenester i større grad kan hvile på øvrige tjenester.

I 2034 er kontinuerlig tilpasning av tjenestene og nyskapning, samskapning og samhandling i enda større grad en del av tjenestenes hverdag enn i 2023.

Dette gjør at Rakkestad kommune i 2034 er bedre rustet til å møte de utfordringene som kommer videre i løpet mot 2043.